
IZPUSTNOST IN ELIPSA

Prispevek predstavlja teoretično razmerje med razumevanjem izpustnosti in elipse. Od vseh tipov izpustnosti oz. eliptičnih izrazov sta največkrat preučevana t. i. vrzeljenje in glagolska elipsa. Videti je, da elipsa in drugi postopki izpustnosti potrebujejo določeno podobnost ali paralelizem med reduciranim členom in nekim antecedensom v diskurzu, kar ustvarja tudi ujemanje elipse s strukturo diskurza. Določanje tematskosti z referentom in izbira referenčne oblike je na eni strani determinirana za informacijsko strukturo in za diskurzivno zgradbo na drugi strani; oboje se kaže kot organiziranje informacije, del tega procesa pa je tudi elipsa kot pojavnost izpustnosti. Samo izpustnost v tem vidimo kot princip informacijskega organiziranja – kot opazno strukturirano izraznost urejenosti. Na ta način se kaže potreba po preučevanju pojava izpustnost in v okviru tega mesta elipse.

Ključne besede: izpustnost, elipsa, informacijska struktura, diskurz, govorni diskurz, tematskost

Uvod

Jezik se nam kaže kot uporabno naravnana kodiranost v semantične strukture; s tem sta vključena besednoslovnični sestav in obenem t. i. oblika (besedila). Nastajajoča besedila – bodisi govornjena bodisi zapisana – uporabljajo razpoložljivi nabor jezikovnih sredstev, a vedno na novo in z enkratnostjo; tj. taka, s katerimi govoreči uresničuje stvarne dejavnostne cilje, ki so (predvsem) zunaj jezikovne sfere. Razmerje med govornjenimi in zapisanimi besedili je jasno; prav v spontanem govornjenju se kaže, kako posameznik jezik uporablja ne glede na védenje o jeziku samem kot pojavu (npr. v narečju) in ne glede na vidik zapisanih besedil. Ko se temu pridruži jezikoslovje, pojavnosti v jeziku postanejo (ne)jasne. Kot npr. elipsa.

Poglejmo: na krog in elipso lahko gledamo različno, npr. da je krog »popoln«, elipsa pa »krog, ki mu nekaj manjka« (mentalistično mu manjka prav videz »popolne urejenosti«); lahko pa krog in elipso vidimo kot eno in isto uresničitev iste pojavnosti z različnimi značilnostmi urejenosti pojava. Torej, da je krog pravzaprav samo ena od uresničenih možnosti elipse, saj elipso lahko raztegemo v krog in iz kroga naredimo krog z zoženimi ekstremi in dvema žariščema, to je elipso. Poimenovanje jezikovnega pojava s terminom elipsa ni naključje.

Videti je, kot da moramo za razčlenjevanje vseh vrst elipse storiti dvoje: 1. nekako se vrnemo nazaj po izrečenem in nadomestimo/zapolnimo besedo ali zvezo, zato je elipsa videti, kot da je leksikalno-slovnicega izvora; 2. razčlenimo, kaj se nanaša na prejšnji stavek, odstavek ali referenco, ki lahko zajema daljše enote besedila ali samo poved, stavek, besedo ali samo komunikacijsko dejanje. Ugotovimo še, da ima elipsa krajšo strukturo kot reference in kontekst:

- Imaš čas?
- Nimam.
- Vzemi si ga.

Vsi pojavi izpustnosti, ki se imenujejo elipsa, imajo podobne značilnosti: nastopajo v usklajenih strukturah, ko je v drugem sestavniku v razmerju strukturalna vrzel in je tak \emptyset -sestavnik torej interpretiran kot »eliptični stavek oziroma izraz« ali kot izpust jezikovnih sredstev. Najbolj zanimivo pri elipsi je, kako razumemo nekaj, česar v izreku ni (Winkler 2006: 110). Znotraj slovnice teorij imamo dve prevladujoči raziskovalni paradigmi: prvo, ki t. i. strukturalni izbris zagovarja, in drugo, ki izbriše ne zagovarja (Johnson 2001). Vsako od teh stališč ima različen odnos do treh temeljnih vprašanj o elipsi: kako je elipsa predstavljena oz. podana, kako je interpretirana in kako informacijska organiziranost prispeva k interpretaciji elipse. Njena osrednja značilnost je v tem, da v besedilu nekaj oz. kaj izpustimo, izbrišemo ali pa česa preprosto ne izrečemo:

- (a) Kruh se je f petek _ /pekel/, mesou pa f soboto vutroma _ /peklo/.
- (b) Mene ne boli nouga, jega pa boli _ /noga/.
- (c) Pa nei nič več riekó pa _ /je/ šau.
- (č) Negda so nei pistili tak pobarof meti, kak zaj majo _ /pobare, tj. 'fante'/.
- (d) Bogdaj!¹

Termin elipsa se v sodobnejših jezikovnih obravnavah najpogosteje nanaša na izpuščanje jezikovnih struktur in zvokov govora. V nekaterih teorijah je elipsa razumljena kot posebna oblika anafore, saj je zamolčana vez v eliptičnem stavku interpretirana kot »nekaj drugega« tj. v kontekstu, kot je to anaforični izraz

¹ V narečnem gradivu (Koletnik 2001) gre za spontano in sproti nastajajoče govorjenje. Zapis v našem prispevku je poenostavljen in fonetičen, ker ozki fonološki zapis ni relevanten za obravnavo samo.

(Hardt 2003). Izpustna struktura je navadno sestavljena iz nečesa, kar dopolnimo, stavčnega ogrodja izpusta in govornega (diskurzivnega) ogrodja izpuščenega.

Izpustnost kot skladenjsko-pomenska strukturiranost informacije

V sklopu generativne teorije je razlaganje o izpustu oz. elipsi podano v fonetičnem oz. fonološkem smislu kot fonološka razlaga in je utemeljeno skladenjsko. Govori o t. i. brisanju redundantnosti jezikovnih sredstev, tako da ta niso uresničena ne fonetično ne fonološko, za kar poskrbi slovnica. Izbrisano je tako natančna pretvorba mesta pojavitve in je anaforične narave (Rooth 1992; Chomsky 1995; Merchant 2001) tipa *Mojca gleda televizijo, Jure pa ne /gleda televizije/*. Wasow (1972) na primer trdi, da glagolska elipsa sestoji iz samostojnih glagolskih zvez brez vstavljenih besednih enot, kar je zelo podobno pogledu Chomskega »kopiraj in briši«, tj. pogledu premikanja, po katerem so t. i. sledovi samostojni primerki premaknjenegega izraza, vendar pa so sledovi besednih enot odstranjeni. Glede na takšen pogled bi sledovi postali osnovno okolje elips, »princip prazne kategorije«, kar bi lahko jemali kot pogoj za delovanje elipse (Johnson 2001: 445). Drugačna je razlaga o nebrisanju: neizražena sredstva imajo skladenjsko izrazitev (Merchant 2001), neizražene informacije pa prikličemo spominsko iz sobesedila, jih pripišemo k ustreznemu kontekstu in s tem analiziramo izpustno zgradbo. To, kar manjka, je na tak način realizirano kot stavčna struktura, ni pa fonološko (Williams 1977). Ko se interpretiranju elipse doda še razsežnost stavčnih omejitev in diskurzivnih omejitev, obravnavanje elipse preseže skladenjsko in pomensko zamejenost pojava (Williams 1977; Hardt 2003; Winkler 2006) ter pritegne tako skladenjski kot diskurzivni pogled, npr. metabesedilne vloge t. i. eliptičnih struktur (Smolej 2007). Razumevanje elipse se razrešuje na ozadju pojmovanja, kaj je izpustnost.

Eliptična tvorba vključuje dve frazi (običajno stavka), ki sta v nekem smislu vzporedni v strukturi: izvorni stavek ali antecedens je popoln, v ciljnem stavku pa material, ki ga očitno najdemo v izvornem stavku, manjka (ali pa ciljni stavek vsebuje le sledi tega materiala). Da bi omejili dopustne rešitve interpretacije elipse, uporabljamo razlikovanje med prvotnimi in drugotnimi pojavljanji izraza; drugotno pojavljanje opredelimo kot pojavljanje podizraza v semantični obliki, ki je neposredno povezano z enim od na ta način vzporednih elementov v izvornem stavku. Rešitve abstrahiramo čez vsa prvotna pojavljanja v izvoru; rešitve ne smejo vključevati prvotnih pojavljanj (Dalrymple, Shieber in Pereira 1991).

Ne gre nikan. Vei, ka ne smei _/iti/.

Od vseh tipov izpustnosti oz. eliptičnih izrazov sta največkrat preučevana t. i. vrzeljenje (angl. *gapping*) in t. i. glagolska elipsa (GE) (angl. *verb phrase ellipsis* (VPE)). Če je v kaki strukturi, kot npr. IZ G IZ in IZ G IZ (IZ je imenska zveza, G glagol), glagol identičen, potem ga lahko pri drugem pojavljanju

izpustimo. Tako nastane vrzel, zato govorimo o vrzeljenju. Kot je to prva opazila Gleitman (1965), takšne elipse ne moremo opisati s pomočjo preproste redukcije priredja (izpustnosti v priredju) tipa *Mojca je šla v kino in Jure _ /je šel/ v gledališče*. Izraz vrzeljenje se ne uporablja povsem enotno: v temeljni rabi vselej vključuje glagol, vendar omejitvev ni brezpogojna, tako odkrijemo še stopnjevano vrzeljenje (angl. *stripping*), ko manjka več kot samo glagol, še posebej takrat, ko preostane en sam sestavnik. Gre za tip *Mojca je šla v kino in Jure _ /je šel v kino/ tudi* (pri tem gre še za reorganiziranje: *je tudi šel v kino; tudi Jure je šel v kino*). Priredje tipa *in* zahteva še podporno prvino, največkrat je to členek, kot je *tudi*. Reči je mogoče, da vidimo vrzeljenje kot obliko splošnejšega reduciranja priredja, torej izpustnosti, pri kateri glagol izpustimo, ali kot reduciranje priredja v vrzeljenju, ko sta oba sestavnika priredja enaka (Chao 1988). Ilustrativni prikaz kaže na nejasnost, ki se pojavi takrat, ko glagol ne stoji v središču, temveč desnoperiferno ali levoperiferno: ali gre pri tem za vrzeljenje ali izpustnost kot reduciranje priredja?

- (a) Jure je poklical Mirkovo ženo in Danilo _ /je poklical Mirkovega/ brata.
- (b) Jure je poklical Mirkovo ženo in _ /Jure je poklical Mirkovega/ brata.

V prvem primeru, ki je vrzeljenje, *Mirkovo* ne moremo izpustiti, kar pa lahko naredimo v drugem primeru, ko gre za levoperiferno redukcijo priredja, ko ne gre za elipso oz. vrzeljenje, temveč je to besednozvezno vezje (prim. Klein 1993).

Posebnost je zaporedje vprašanje – odgovor, kjer je težko razmejiti reduciranje priredja in vrzeljenje, kot to ilustrirajo primeri:

- (a) Mojca bere knjigo in Jure _ /bere/ časopis.
- (b) (Ali) Jure bere knjigo? Ne, _ /Jure bere/ časopis.
- (c) Mojca je prebrala knjigo in _ /Mojca/ bere časopis.
- (č) (Ali) Jure bere knjigo? Ne, _ /Jure/ bere časopis.

Glagolska elipsa oz. glagolskofrazna elipsa/eliptični frazni glagol (GE) se kaže kot vrsta anafore, v kateri je manjkajoči predikat sposoben poiskati antecedens (sklicevanje na poprejšnje v govorjenju) iz okolice (Johnson 2001). Glagolska elipsa tudi ne zahteva priredja (Klein 1993). Ponazoritev vsebuje še reorganiziranje in podporno prvino členek:

- Nekateri so se bali, da bo dogovarjanje zamrlo, in večina drugih je upala, da bo _ res /dogovarjanje [res] zamrlo/.

Cilj GE je izpuščeni glagolski izraz, vrzeljenje pa ni nujno izraz, lahko je tudi stavek. GE se lahko pojavi v podrednem stavku, vrzeljenje ne. GE se lahko nanaša na antecedens zunaj stavka, vrzeljenje pa mora poiskati antecedens znotraj prvega sestavnika (Winkler 2006). Pri vrzeljenju gre običajno poleg reduciranja tudi za povezanost s paralelizmom členov. Ponazoritev – GE (a), vrzeljenje (b):

(a) Mojca se je vpisala na filozofsko fakulteto, morda se bo tudi Jure_ /vpisal na filozofsko fakulteto/.

(b) Mojca je bila v petek sedma, včeraj pa _/je bila/ tretja.

(a) Čeprav mislimo, da ne bi smeli _/podpreti sporazuma/, smo sporazum podprli.

(b) Čeprav mislimo, da sporazuma ne bi smeli podpreti, smo ga _/podprli/.

(a) Razjedal ga je dvom, ali je bilo vse okrog sporazuma res potrebno. Rad bi ga bil prikril pred drugimi. Tudi dogodki, ki so sledili, so vzbujali dvome o poštenosti prizadevanja za to. Vedel je, da bodo _/vzbujali dvome o poštenosti prizadevanja za to/.

(b) Razjedal ga je dvom, ali je bilo vse okrog sporazuma res potrebno. Rad bi ga bil prikril pred drugimi. A ga ne bo _/prikril pred drugimi/.

Izbrisi v teh primerih so videti skladenjske narave (o t. i. eliptičnih strukturah povedka gl. Smolej 2007).

Za izpustne izjave lahko predvidimo lastne skladenjske značilnosti; potrebno je upoštevati še druge stavčne lastnosti in ohraniti pravičen pomen, ki se sporoča. Omejitve so lahko formalne (skladenjske ali intonacijske) ali pomenske narave, navezujejo pa se lahko na izpuščene ali preostale dele. Pomembnejše skladenjske omejitve so: izpuščeni del je omejen na glavno sestavino (ta je jezikovna enota, del večje celote); deli, ki so ostali, so lahko sestavljeni iz največ dveh jezikovnih enot; izbris zajema samo cele stavčne člene (Klein 1993). Pomenske omejitve se navezujejo na vrsto istovetnosti med enakima deloma, eden od njiju pa je izpuščen. Poleg skladenjskih in pomenskih omejitev obstajajo tudi take, ki imajo opraviti s funkcionalnostjo jezika: rezultat izpusta ne sme biti strukturna večpomenskost. Pri tem je pomembno tudi razmerje homonimije sporočanega med sporočevalcem in prejemnikom sporočila.

Do sedaj za vse oblike elips še niso podana določila o regularnosti, večina konkretnih predlogov se nanaša na t. i. koordinacijsko reduciranje in vrzeljenje (Klein 1993; Halliday 1994). Izpustne izjave so tvorjene z lastnimi zakonitostmi in morajo biti primerno vpete v kontekst. Ta postopek je bolj gospodaren, ker ne potrebuje dodatnih skladenjskih določil za nepopolne izjave (gl. tudi Smolej 2007).

Izpustnost v organiziranju diskurza

Videti je, da elipsa in drugi postopki izpustnosti potrebujejo določeno podobnost ali paralelizem med reduciranim členom in nekim antecedensom v diskurzu (Hardt 2000). Gre za utemeljitev, da mora biti ta pogoj ujemanja elipse uporabljen v skladu s strukturo diskurza: ujemaajoči členi morajo sodelovati tudi v diskurzivnih relacijah, le-te določajo pravilno izbiro antecedensa. Problem elipse je obrnjen k strukturi diskurza; mnogi avtorji ugotovijo, da so elipsa in drugi procesi izpustnosti v reduciranju povezani tudi s paralelizmom v skrajšanem izreku in

povedih, ki nakazujejo na prej povedano, tj. v diskurzu. Bistvo elipse pa je videti v njenem antecedensu – pomena se dopolnjujeta: imamo eliptično frazo in frazo, ki se nanaša na že povedano v diskurzu. Na tak način lahko doumemo pomen elipse, saj je že povedano identično z izpuščenim. Tako pravzaprav dopolnjujemo dva izreka – elipsa mora biti vsebovana v izreku, kjer se pojavi antecedens (sklic na prejšnje) oz. mesto dopolnitve (izrek in antecedens). Zlasti v glagolskih zvezah je to pogostejše.

Tistokrat je nei blou autof, tou smo fsie peš _ /bili/. /Ni izpuščeno hodili./

Brez pogoja, da v diskurzu nekaj dodajamo, elipsa ne more obstajati. V obeh primerih je to, kar je že povedano, najpomembnejše. Ugotovimo lahko, da je sestavni del vsakega diskurza dodajanje izpuščenega pomena.

Izpustnost in informacijska organiziranost govornega diskurza

V tvorjenju govornega diskurza je za govorce, da bi svoje sporočilo ustrezno posredovali, pomembno to, da diskurzu dajo strukturo, da bo lahko podpirala primerno razumevanje sporočila pri poslušalcu. Tako kake besede ali skupine besed označimo kot pomembnejše od drugih, sporočilo pa organiziramo v enote različnih velikosti. Poslušalec zazna besede ali skupine besed kot bolj ali manj pomembne in najde različne vrste mej, kar mu omogoča interpretacijo izražanja tudi na podlagi delitve v enote, tj. odstavke, stavke, člene idr. Taka vrsta strukture se običajno omenja kot informacijska struktura diskurza (Kotschi 2006).

Pri izražanju (minimalne) enote diskurza govorec informacije, ki so že dane in ki lahko služijo kot oporna točka za nove informacije, označuje kot t. i. temo, njej pa dodaja nove informacije (t. i. komentar oz. remo). Referent se interpretira kot tema propozicije, če se v danem diskurzu propozicija tvori kot propozicija o tem referentu; pomeni, da izraža informacije, ki so pomembne za referenta in povečujejo vednost naslovnika o njem (Lambrecht 1994: 127, 131). V razlikovanju od stavčne teme je diskurzivna tema mišljena kot referent, ki je pragmatično izstopajoč onstran meje enega stavka. Potrebno je upoštevati tretjo kategorijo v povezavi z dihotomijo tema – komentar, to je diskurzivno komponento, ki je sposobna zagotoviti prostorsko-časovno usidranje izražene dogodka in je t. i. okvir (Chafe 1976). Pri tem upoštevamo tudi čas govornega in govornega časa.

Če so nei bli ajdovi, so bli koruzni _ /žganci/.

Drugi način narediti pomembne vidike informacijske strukture eksplicitne je v tem, da razvrščamo informacijske enote glede na njihov referenčni status, ki je predmet različnih sprememb v tvorjenju in razumevanju diskurza (Prince 1981; Brown, Yule 1983; Chafe 1987).

1. Informacijske enote, ki so v danem trenutku že v govorčevem in poslušalčevem umevanju, so t. i. aktivni koncepti (Chafe 1987) in morajo biti le evocirani (Prince 1981).

Tejko šnopsa niše več ne pije, kak so _/ga/ prej negda pili.

Govorec s tem, ko uporablja imensko zvezo *šnops* v prvem stavku, prejemniku nanaša ustrezeni koncept, ki je poslej aktiven in je lahko evociran z uporabo zaimka *ga* v drugem stavku. Prav tako so med aktivnimi informacijskimi enotami govorec in poslušalec kakor tudi predmeti, osebe, pojmi, dejavnosti in odnosi. Zajeti so v govorčevi in poslušalčevi sferi pozornosti.

2. Obstajajo tudi informacijske enote, ki so v določenem smislu na obrobju govorčeve in poslušalčeve zavesti in so nekako polaktivne ali imajo status dostopnosti (koncept je lahko dostopen, ker je bil prej aktiven ali ker se ga lahko izpelje iz koncepta).

Kaki oča, taki sin.

3. Tretja vrsta informacijskih enot združuje tiste koncepte, ki jih mora govorec aktivirati pred ali med izražanjem dane diskurzivne enote. Ti koncepti so novi ali povsem novi v smislu. Kognitivni delež tega postopka je v sorazmerju z novostjo koncepta.

Ti še eno _/skodelico kave/ naleijen?

Naslednja pomembnost je fokus (žarišče). Ta označuje kako diskurzivno enoto tako, da jo poudari ali razločuje glede na ozadje na način, da se utrdi odnos do množice možnih izbir. V tem pogledu je to, kar je poudarjeno, vidik, ki bo moral biti lociran na semantični ravni strukture stavka. Govorec, ko nekaj zatrjuje, vedno izraža propozicijo, ki je pragmatično strukturirana, ker odraža ne samo stanje, ampak tudi govorčeve domneve o stanju umevanja pri poslušalcu; nakazuje, kaj se domneva, da je že dano, in kaj se domneva, da je novo (gl. Smolej 2007). Vsaka posebnost v podajanju informacije, še posebej tista, ki odstopa od pričakovanega, predstavlja izpostavljanje oz. poudarjanje informacije ali dela le-te. Tu najdemo učinkovanje elipse, dano z njeno obliko. Informacijska struktura se po eni strani obravnava kot to, kar je opredeljeno v elementarni organizacijski obliki, tj. informacijski strukturi, in kot to, kar je opredeljeno v kompleksni organizacijski obliki, tj. tematski organizaciji (Kotschi 2006). Ko se upošteva linearno zaporedje povezanosti diskurzivnih dejanj, se informacijska strukturna oblikovanost kaže kot organizirana tematska kontinuiteta in kot različni načini tematske progresije. Tematska kontinuiteta obstaja v strukturi, ki je tvorjena v dveh fazah, tako da se uvede referent, o katerem se bo govorilo, kot del – komentar v prvem delu te strukture, še preden se uporablja kot tema v drugem delu (Erteschik-Shir 2007).

Spontani ustni diskurz je običajno razdeljen v relativno majhne enote (gl. Chafe 1987; Levelt 1989). Te enote običajno vsebujejo ne več kot pet ali šest besed.

Delitev diskurza v take enote je določena z načinom, kako govorec obravnava informacije, ki jih hoče prenesti. Govorec bo iz velike količine informacij, na kasnejših točkah v svoji dejavnosti sporočanja, izbral le tiste zelo majhne količine informacij, ki jih lahko kadar koli pripelje v središče svoje zavesti (tj. aktivira). Informacijske enote, na katere se lahko osredotočamo, ustrezajo konceptom objektov, lastnosti in dogodkov; konceptom, ki so tipično izraženi v samostalniških, glagolskih in pridevniških frazah. Število informacijskih enot, ki jih lahko aktiviramo istočasno, določa obseg delov diskurza, na katere se te informacijske enote nanašajo. Ker aktiviranje informacijskih enot zahteva čas, so ti deli diskurza ločeni s premori in z drugimi funkcionalnimi sredstvi: diskurzivnimi zaznamki, ponavljanji besed, sintaktičnimi paralelizmi in koherentnim intonacijskim očrtom segmentov (Kotschi 1996). Segmenti, ki so ločeni s temi formalnimi zaznamki, se običajno imenujejo intonacijske enote. Domneva se, da v govorjenem diskurzu vsaka intonacijska enota verbalizira en sam nov koncept. Taka omejitev za intonacijsko enoto je kognitivna dejavnost govorca (Kotschi 2006). Interpretacija je odvisna od tega, v kakšni kombinaciji so ti deli, imenovani tekoča organizacija.

Izpustnost in tematskost

Obravnavanje teme je lahko (Bekeš 2000; Erteschik-Shir 2007):

- a) na ravni enega stavka, kar vključuje odkrivanje sintaktičnih lastnosti stavkov s temo – tema je obravnavana kot stavčni element, ki ga spremlja tematski zaznamovalec, npr. imenska fraza;
- b) drugi pristop poudarja funkcionalne vidike teme, npr. z vidika besedila in sobesedila, in se ukvarja z besedilnopragsmatičnimi vprašanji ter potrebnimi pogoji za tematiziranje.

Teme lahko postanejo le elementi, dostopni v sobesedilih: tisti, ki so dostopni v neposrednem sobesedilu sporočanja; tisti, ki so dostopni iz sobesedila na osnovi našega splošnega védenja o svetu; splošne trditve, ki niso odvisne od nobene posebne situacije; tisti elementi, ki so dostopni iz situacije tekočega diskurza. Vprašanje preučevanja je, kako se koreferenčne oblike pojavljajo v nadaljnjih členih besedila. Predlagane so različne statistične mere za merjenje tematskosti referentov (Myhill 1992 po Bekeš 2000; Erteschik-Shir 2007).

Tematski količnik je v temelju groba mera anaforičnosti referenta in torej njegove dostopnosti. Lahko bi deloval v analizah krajših delov besedila, osrediščenih okoli le nekaj referentov, torej tudi pri preučevanju izpustnosti v organiziranju tematskosti. Referenčna razdalja je groba mera anaforičnosti referenta in torej njegove dostopnosti. Največje smiselno razločevanje je do 20 členov, pojavi referenta onstran 20 členov se namreč obravnavajo kot tisti, ki imajo referenta neaktivnega (Givon 1983, 1989 po Bekeš 2000). Tematsko vztrajanje je mera pomembnosti referenta v sobesedilu, ki sledi kakemu posebnemu pojavljanju. Je število členov, ki se nanašajo na referenta znotraj 10 členov, ki sledijo posebnemu pojavljanju. Tematsko vztrajanje naj bi grobo odražalo tematskost referenta v

sobesedilu, in sicer bolj ko je referent tematski, bolj verjetno je, da se bo prav nanj nanašalo v sobesedilu, ki sledi nekemu posebnemu pojavljanju (Givon 1983, 1989 po Bekeš 2000; Erteschik-Shir 2007). Torej tudi to, kar je izpustnost v elipsi.

Določanje tematskosti z referentom in izbira referenčne oblike je na eni strani determinirana za informacijsko strukturo in za diskurzivno zgradbo na drugi strani; oboje se kaže kot organiziranje informacije, del tega procesa pa je tudi elipsa kot pojavnost izpustnosti. Izpustnost kot oblika in strategija referenčnosti je prikrito očitni izraz fokusiranja (torej izpostavljanja) dela informacije, le da z učinkovanjem izpostavljenost nevtralizirati, ker je to splošnejši princip organiziranja, ki je običajen in pričakovan, zaradi redundantnosti pa neopazen. Vse to izpustnost povezuje z informacijsko organiziranostjo.

Sklep

To, kako označiti, opredeliti in razvrstiti izpustnost, se kaže kot vidik kompleksnosti delovanja organiziranja informacijske strukture z izraženostjo v njeni skladenjski in pomenski strukturiranosti ter v delovanju diskurzivne zgrajenosti (tudi kot drugotnost oz. sporadičnost pojavitev – kot uresničevanje metadiskurzivnih vlog). Gospodarnost, to je težnja po minimaliziranju, vprašanja o redundantnosti in reduciranju ter strukturnem kondenziranju osvetljujejo tudi elipso kot eno od pojavnosti izpustnosti. Sâmo izpustnost v tem vidimo kot princip informacijskega organiziranja – kot opazno strukturirano izraznost urejenosti znotraj urejenosti informacijske strukturiranosti. Na ta način se kaže potreba po preučevanju pojava izpustnost in v okviru tega mesta elipse.

Poglejmo: izpustnost (elipsa) tako ne deluje več kot samo »krog, ki mu nekaj manjka«, temveč kot pojavnost, ki ji »nič ne manjka«, saj obe pojavnosti določa pojavnost urejene sklenjenosti. K temu dodamo še kognitivni delež.

O izpustnosti sem, seveda, pisal z izpustnostjo.

Vir

Koletnik, Mihaela, 2001: *Slovenskogoriško narečje*. Maribor: Slavistično društvo (Zbirka Zora 12).

Literatura

Bekeš, Andrej, 2000: Measures of topic continuity and the wa-topic in Japanese. *Linguistica* 15/2. 341–351.

Brown, Gillian, in Yule, George, 1983: *Discourse analysis*. Cambridge: Cambridge University press.

Chao, Wynn, 1988: *On ellipsis*. New York, London: Garland.

Chafe, Wallace, 1976: Givenness, contrastiveness, definiteness, subjects, topics and point of view. *Subject and topic*. New York: Academic Press. 25–55.

- Chafe, Wallace, 1987: Cognitive constraints on information flow. *Coherence and grounding in discourse*. Amsterdam: Benjamins. 21–51.
- Chomsky, Noam, 1995: *The minimalist program*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Dalrymple, Mary, Shieber, Stuart M., in Pereira, Fernando C. N., 1991: Ellipsis and higher-order unification. *Linguistics and philosophy: a journal of natural language syntax, semantics, logic, pragmatics and processings* 14. 399–452.
- Erteschik-Shir, Nomi, 2007: *Information Structure: The Syntax-Discourse Interface*. Oxford: Oxford University Press.
- Gleitman, Lila, 1965: Coordinating Conjunctions in English. *Language* 41. 260–293.
- Halliday, Michael A. K., 1994: *An introduction to Functional Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- Hardt, Daniel, 2003: Ellipsis and the Structure of Discourse. *The Interfaces: deriving and interpreting omitted structures*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Johnson, Kyle, 2001: What VP Ellipsis Can Do, and What it Can't, but not Why. *The Handbook of Contemporary Syntactic Theory*. Malden, MA: Blackwell. 439–479.
- Klein, Wolfgang, 1993: Ellipse. *Syntax: ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung* 1. Berlin, New York: Walter de Gruyter. 763–799.
- Kotschi, Thomas, 1996: Textkonstitutionsstruktur und Informationsstruktur. *Ebenen der Textstruktur*. Tübingen: Niemeyer. 241–271.
- Kotschi, Thomas, 2006: Information Structure in Spoken Discourse. Brown, Keith (ur.): *The Encyclopedia of Language and Linguistics* (2. izdaja). Oxford: Elsevier. 677–682.
- Lambrecht, Knud, 1994: *Information structure and sentence form: A theory of topic, focus, and the mental representation of discourse referents*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levelt, Willem, 1989: *Speaking. From intention to articulation*. Cambridge: MIT Press.
- Merchant, Jason, 2001: *The syntax of silence: sluicing, islands and the theory of ellipsis*. Oxford: Oxford University Press.
- Napoli, Donna J., 1985: Verb phrase deletion in English: a base-generated analysis. *Journal of Linguistics* 21. 281–319.
- Prince, Ellen F., 1981: Toward a taxonomy of given new information. *Radical pragmatics*. New York: Academic Press. 223–255.
- Rooth, Mats E., 1992: A theory of focus interpretation. *Natural Language Semantics* 1, 75–116.
- Smolej, Mojca, 2007: Eliptične strukture in njihove metabesedilne vloge. *Jezik in slovstvo* 52. 65–78.
- Wasow, Thomas, 1972: *Anaphoric relations in English*. Massachusetts: Academic Press.
- Williams, Edwin, 1977: Discourse and logical form. *Linguistic Inquiry* 8. 101–139.
- Wilson, Peter, 2000: *Mind the gap: ellipsis and stylistic variation in spoken and written English*. London: Pearson Education.
- Winkler, Susanne, 2006: Ellipsis. Brown, Keith (ur.): *The Encyclopedia of Language and Linguistics* (2. izdaja). Oxford: Elsevier. 109–113.